

Економічні фактори зовнішньої міграції населення України

Розглянуто основні фактори зовнішньої міграції населення України. Зокрема проаналізовано: динаміку рівня середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні на одного штатного працівника (2002-2016 рр.) у гривневому та доларовому еквівалентах; мінімальний рівень оплати праці в Україні та країнах, з якими вона межує. З'ясовано, що на фоні формального зростання оплати праці відбувається зниження загального рівня доходів домогосподарств (за їх самооцінкою) та погіршення купівельної спроможності населення. Порівняльний аналіз деяких показників по Україні з її країнами-сусідами показав, що за рівнем безробіття та індексом людського розвитку ситуація є гіршою лише у Молдові. Зроблено висновок, що низький рівень оплати праці та високий рівень безробіття слугують факторами «виштовхування» українських громадян до сусідніх держав. Лібералізація візового режиму з країнами-членами ЄС, а також міграційна, освітня та ін. політика окремих країн (наприклад, репатріація осіб польського походження, створення сприятливих умов для навчання іноземних студентів у Польщі, Німеччині, Угорщині та ін.) лише посилюють наявні еміграційні тенденції в Україні. Щоб запобігти масовому виїзду працездатного населення з України, необхідно насамперед реформувати систему оплати праці у напрямі підвищення її рівня та покращити умови працевлаштування на національному ринку праці.

Ключові слова: фактори міграції, оплата праці, безробіття, індекс людського розвитку, міграційна політика.

Дані Міністерства закордонних справ України свідчать, що станом на 2016 р. за межами нашої держави офіційно проживало близько 5 млн українців [1]. За останній період спостерігається тенденція до зростання масштабів еміграції з України, яка у найближчій перспективі не буде сповільнюватись. В умовах поглиблення демографічної та соціально-економічної кризи актуалізується необхідність застосування адекватних заходів державної міграційної та соціально-економічної політики щодо уповільнення темпів масового виїзду працездатного населення за межі України. Це, своєю чергою, викликає потребу дослідження й аналізу основних факторів зовнішньої міграції для подальшого їх регулювання.

Теоретико-методологічні основи дослідження факторів міграції населення було сформовано ще у кінці XIX ст. такими вченими: М. Б. Денисенко, В. І. Переведенцев, Т. П. Петрова, Л. Л. Рибаківський, А. У. Хомра, Т. Н. Юдіна та ін. Актуальним питанням міграції та факторів, що її спричинюють в сучасних умовах, присвячено праці вітчизняних науковців: Е. М. Лібанової [2], О. А. Малиновської [3], О. В. Позняка [4, с. 20-28.], У. Я. Садової [5] та ін. Попри наявний вагомий доробок зарубіжних та українських дослідників, на сьогодні низка проблем залишається невирішеною. Процеси глобалізації, інтеграції, а також дестабілізації мирної ситуації у країні і світі ставлять нові виклики й завдання перед міграційною політикою на всіх рівнях. Це актуалізує необхідність подальших наукових досліджень з міграційної проблематики, зокрема вивчення основних факторів зовнішньої міграції населення, розробки ефективних механізмів їх регулювання задля уповільнення й запобігання втратам людського потенціалу держави.

Метою публікації є виявлення тенденцій розвитку економічних факторів зовнішньої міграції населення України; здійснення порівняльного аналізу цих факторів з відповідними показниками країн-сусідів і держав, які стали ядрами «притягування» українських заробітчан.

Загалом розрізняють економічні, екологічні, політичні, релігійні, освітні, культурно-оздоровчі та інші групи міграційних факторів. Серед усього різно-

маніття таких чинників у науковій літературі виділяють кілька основних, що є характерними для нашої країни [6]: недостатній розвиток національного ринку праці з високим рівнем безробіття та незадовільними умовами працевлаштування; недосконала система оплати праці (низький рівень, недостатня винагорода за працю висококваліфікованих працівників); несвоєчасність виплат зарплати; обмежені можливості самореалізації інтелектуальної еліти.

Серед економічних факторів формування міграційної ситуації визначальним є рівень оплати праці. При цьому, досліджуючи основні причини міграційних рухів населення, слід аналізувати як міжрегіональні відмінності в рівнях заробітної плати в межах країни, так і здійснювати їх міжнародні порівняння. Аналіз рівнів номінальної середньомісячної заробітної плати в Україні за останніх 15 років (2002 р. – 2016 р.) показує позитивну динаміку її росту. Зокрема, за аналізований період збільшення відбулося майже в 14 разів. Однак якщо у гривнях спостерігається стрімке її зростання, то дещо по-іншому виглядає динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні у доларовому еквіваленті (рис. 1). Так, найвищою за аналізований період була зарплата у

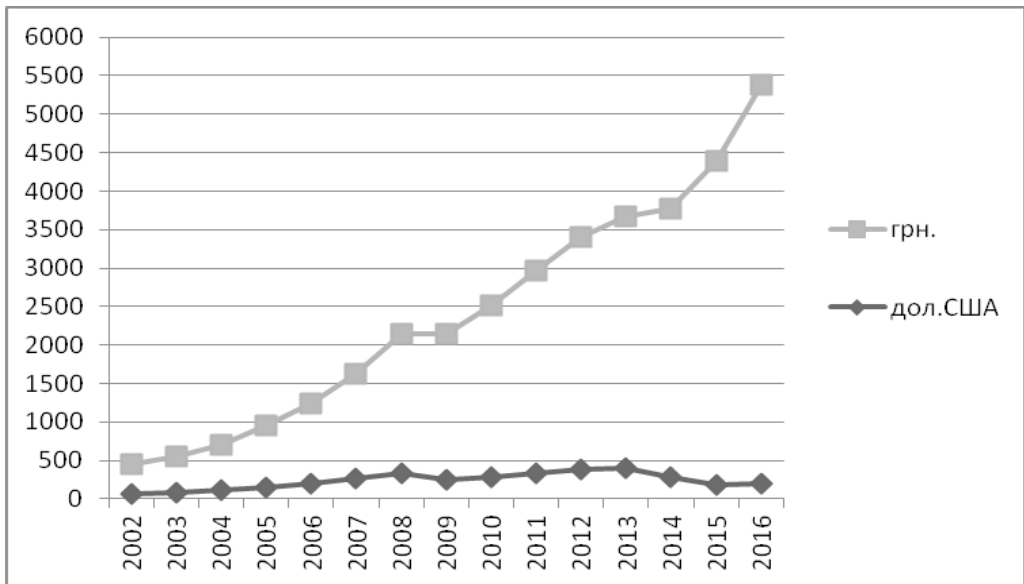

Рис. 1. Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні на одного штатного працівника, 2002-2016 рр. (у гривневому та доларовому еквівалентах)

Розраховано та складено авторами на основі даних офіційних сайтів Державної служби статистики України [7] та Національного банку України [8].

2013 р.: 408,2 дол. США. А у 2016 р., після стрімкого зростання зарплати в гривневому еквіваленті, вона становила всього половину суми 2013-го р. і була на рівні 202,8 дол. США. Основною причиною цього є падіння курсу гривні.

Щодо реальної заробітної плати, то її динаміка показує позитивну тенденцію до зростання, починаючи з 2001 р. і до 2013 р. включно (за винятком 2009 р.) [9]. Однак воно відбувається дуже малими темпами. А у 2014 р. почалося зниження реальної зарплати. Так, у 2015 р. вона становила всього 79,8% від рівня попереднього року. Однак уже у 2016 р. її рівень стабілізувався і залишився майже незмінним. Таким чином, попри значне зростання розміру номінальної

оплати праці за останніх три роки, реальна зарплата знижується, оскільки індекс цін на товари і послуги значно перевищує індекс номінальної зарплати.

Отже, попри постійне зростання розміру середньомісячної оплати праці в Україні, купівельна спроможність населення падає. Як свідчать спеціалісти ГО «Публічний аудит», починаючи з 2008 р. ціни на продукти зросли на 270-490% (залежно від виду). Тому українці можуть придбати у 1,5-2,5 разів менше продуктів, ніж у 2008 р. (рік світової економічної кризи) [10]. Через значне підвищення тарифів на природний газ, водопостачання, електроенергію та зростання цін на продукти і товари першої необхідності за період 2008 р. – 2015 р. витрати населення зросли на 500% при підвищенні доходів лише на 13% [10]. У результаті цього Україна посіла останні місця серед європейських країн за рівнем купівельної спроможності на одну особу населення. Зокрема, дослідження, проведене у 2016 р. міжнародною маркетинговою компанією GfK, виявило найвищі показники купівельної спроможності у Ліхтенштейні, Швейцарії та Люксембурзі, а найнижчі – у Білорусі, Молдові та Україні. Для прикладу, після сплати обов'язкових платежів пересічний українець має у 80 разів менше грошей, ніж мешканець Ліхтенштейну, котрий у середньому за рік може витратити 63 тис. євро [11].

За самооцінкою домогосподарствами України рівня своїх доходів, на початку 2017 р. вони поділялись на дві великі, майже однакові групи: ті, котрим було достатньо коштів, але заощаджень не робили (45,7%) та ті, котрі постійно відмовляли собі у найнеобхіднішому, крім харчування (44%). Частка домогосподарств, котрим було достатньо доходів протягом останнього року і вони робили заощадження, становила всього 6,2%; решті (4,1%) не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування [12, с. 54]. Аналіз динаміки цих показників за останніх дев'ять років (2008-2016 рр.) показує скорочення частки домогосподарств, які мали можливість робити заощадження, у два рази: з 12,7% (2008 р.) до 6,2% (2016 р.) при одночасному збільшенні частки домогосподарств, яким не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування з 2,6% (2008 р.) до 4,1% (2016 р.). Крім того, на 11 відсоткових пункти зросла частка домогосподарств, які змушені були відмовляти собі у найнеобхіднішому: з 32,9% у 2008 р. до 44% у 2016 р. Натомість дещо скоротилась кількість господарств, які оцінили свої доходи як достатні, однак заощаджень не робили: з 51,8% у 2008 р. до 45,7% у 2016 р. (табл. 1). Отже, ці показники підтверджують висловлену вище тезу про погіршення матеріального становища населення України.

Таблиця 1

Розподіл домогосподарств України за самооцінкою рівня своїх доходів

	Варіанти відповіді	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
1	Було достатньо і робили заощадження	12,7	11,1	11,6	10,1	10,5	10,4	8	6,2	6,2
2	Було достатньо, але заощаджень не робили	51,8	45,3	47,8	48,4	49	50,5	46,9	45,7	45,7
3	Постійно відмовляли у найнеобхіднішому, крім харчування	32,9	40,2	37,5	39	37,6	35,8	41,4	43,2	44
4	Не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування	2,6	3,4	3,1	2,5	2,9	3,3	3,7	4,9	4,1

Складено авторами на основі результатів щорічних вибіркового опитувань домогосподарств Державною службою статистики України [12, с. 54; 13].

Порівняльний аналіз мінімального рівня оплати праці України з країнами-сусідами та країнами, з якими у неї за останні десятиліття склались найбільш інтенсивні міграційні зв'язки (рис. 2), показав, що наша держава за цим

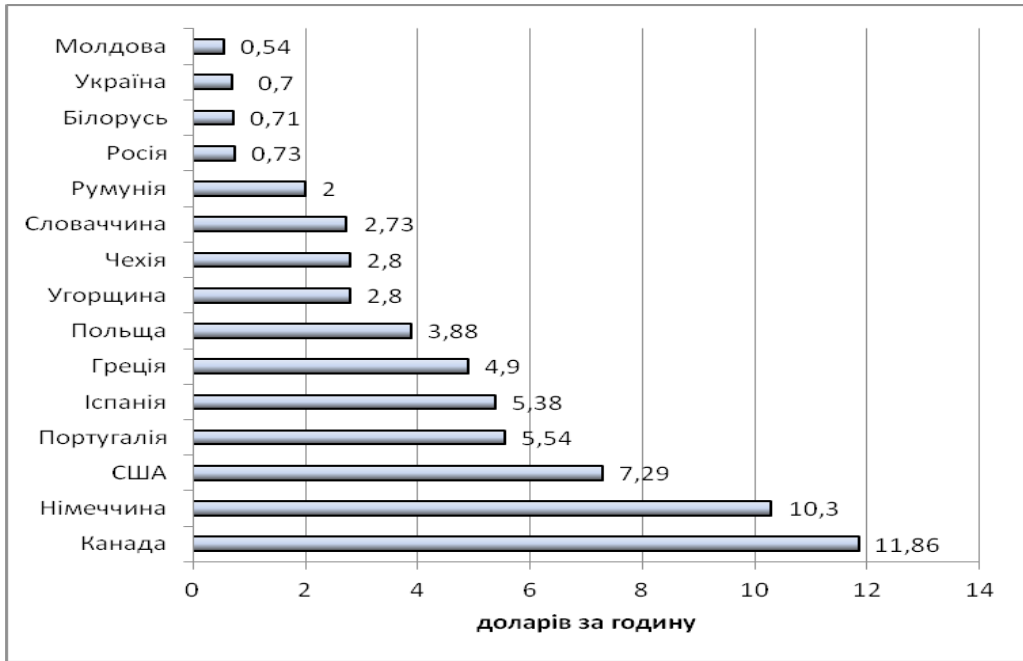

Рис. 2. Мінімальний рівень оплати праці в окремих країнах (станом на 2017 р.)
Розраховано і складено автором на основі даних [14].

показником перебуває на передостанньому місці. До 1 січня 2017 р., коли відбулося суттєве підняття мінімальної зарплати, ситуація в Україні була ще критичнішою. А після цього її розмір встановився практично на тому ж рівні, що й у Білорусії і Росії. Станом на 2017 р., найнижчий рівень оплати праці серед п'ятнадцяти взятих до аналізу країн встановлено у Молдові (0,54 долари за годину), а найвищий – у Канаді (11,86 дол / год.). Одним з основних реципієнтів робочої сили з України є Італія. Однак вона не ввійшла в коло аналізованих країн і не зображена на рисунку, оскільки в цій країні мінімальний рівень оплати праці не встановлюється державою.

Слід зауважити, що формальне підняття мінімального рівня оплати праці в Україні (до 3200 грн з 1 січня 2017 р.) не призвело до покращення життєвого рівня населення. Навпаки, через зростання податкового тиску на працевлаштувачів у приватному секторі це викликало хвилю звільнень працівників і навіть банкрутства малих підприємств, а у державному – масове поширення вимушеної неповної зайнятості (здебільшого у формі переведення працівників на неповний робочий день чи тиждень). Наприклад, в умовах постійного скорочення фінансування державою системи Академії наук більшість працівників були переведені на 0,7 чи 0,5, а деякі й 0,3 посадового окладу. Це є не лише порушенням прав людини і низки статей міжнародного й українського законодавства, а й значним демотиватором праці, що призводить до відтоку талановитої молоді з цієї сфери, руйнування і занепаду української науки.

Ще одним важливим економічним фактором, який суттєво впливає на формування міграційної ситуації у тій чи іншій країні, є рівень безробіття. Аналіз

динаміки рівня безробіття за методологією МОП за останніх 15 років (2002 р. – 2016 р.) показує, що найнижчим він був у 2006 та 2007 роках і становив 6,4%, а найвищим – в останні роки. Зокрема, у 2016 р. він сягнув 9,3%. Найгіршою на цей час є ситуація в Луганській (16%) і Донецькій (14,1%) областях [15, с. 49-50]. Це пов'язано з початком збройної агресії та окупації частини цих областей Росією у 2014 р., що призвело до вимушеного переселення значної частини населення на підконтрольні українській владі території. До 2014 р. у цих областях рівень безробіття був у деякі роки нижчим, а в інші – незначно вищим від середнього показника по Україні. Високий рівень безробіття спостерігається останніми роками також у Полтавській, Кіровоградській, Тернопільській, Волинській і Чернігівській областях. Найкращою є ситуація у місті Києві та Київській області, а також у Харківській, Одеській, Львівській і Дніпропетровській областях. Ці області, окрім Дніпропетровської, мають також найнижчий рівень зареєстрованого безробіття. Натомість найвищим показником офіційного безробіття вирізняється Кіровоградська, Черкаська, Житомирська і Вінницька області [16].

Загалом рівень зареєстрованого безробіття в Україні за останніх 5 років не зазнавав суттєвих змін і станом на 2016 р. становив 2,4% [16]. Привертає увагу Закарпатська область, де рівень безробіття (за методологією МОП) за останні десятиліття є вищим, ніж в середньому по Україні. Натомість рівень зареєстрованого безробіття майже удвічі нижчий від середнього показника і у 2016 р. становив усього 1,3%. Водночас дані офіційної статистики свідчать про суттєве міграційне скорочення в цій області. Наведені вище статистичні дані дають підстави для висновку, що низький відсоток реєстрації безробітних мешканців Закарпатської області у центрах зайнятості частково пояснюється їх високою міграційною активністю.

Починаючи з 2014 р., рівень безробіття (за методологією МОП) в Україні був майже найбільшим серед країн-сусідів. Вищим цей показник був хіба у Словаччині, однак у 2016 р. значно скоротився і становив 9,9%, що лише на 0,2 відсоткових пункти більше, ніж в Україні (рис. 3).

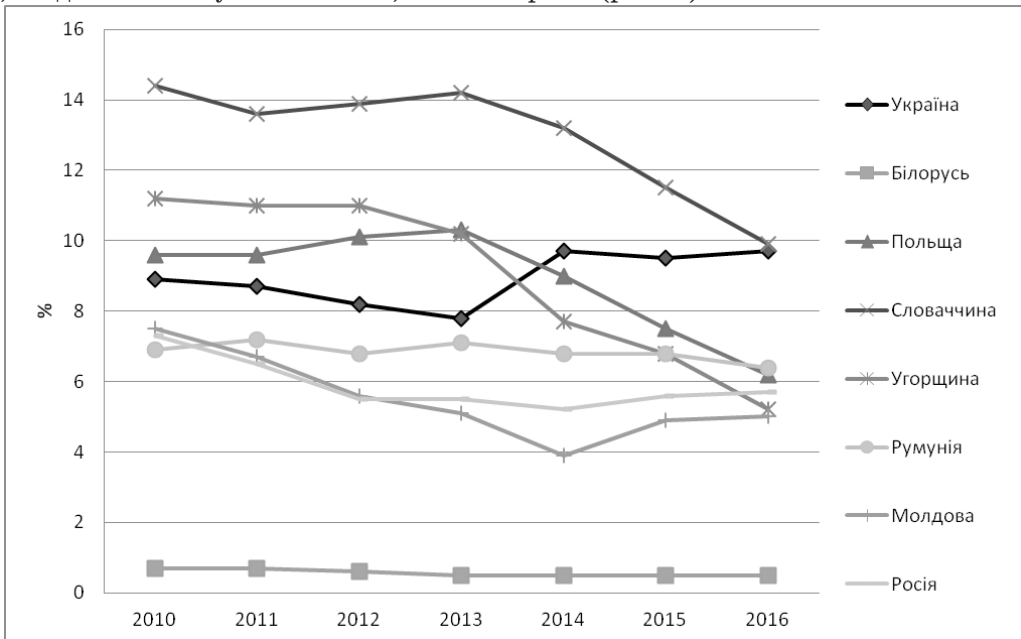

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття в Україні та сусідніх країнах (2010-2016 рр.)
Побудовано авторами на основі даних Світового банку [17].

Якщо ж порівняти нашу державу за показником безробіття з країнами, де є найбільшою наша діаспора і куди найчастіше їдуть українські громадяни на заробітки (окрім країн-сусідів), то за останніх 4 роки (2013-2016 рр.) Україна посідає 5 місце після Італії, Португалії, Іспанії та Греції, у якій безробіття у 2016 р. сягнуло аж 23,9% (рис. 4). Протягом останніх семи років (2010 р. – 2016 р.)

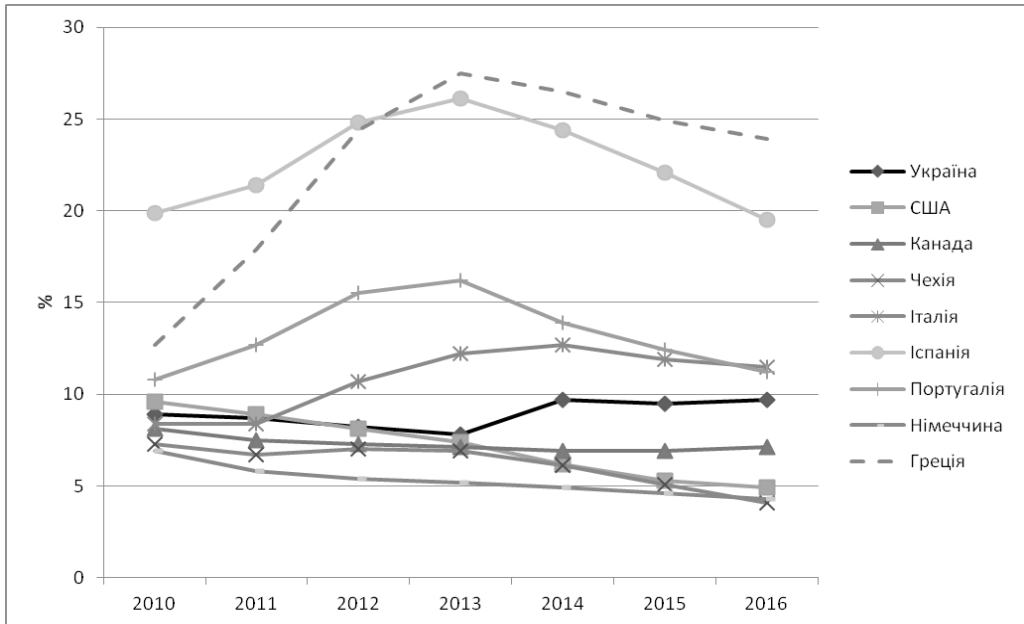

Рис. 4. Динаміка рівня безробіття в Україні та інших країнах, з якою у неї склалися найінтенсивніші міграційні зв'язки (2010-2016 рр.)

Побудовано авторами на основі даних Світового банку [17].

найнижчий рівень безробіття серед вибраних для аналізу країн спостерігається у Німеччині, де у 2016 р. він становив 4,3%.

Узагальнюючим показником рівня розвитку окремих держав, що поєднує у собі індикатори трьох основних сфер людського життя (рівень доходів, освіта та стан здоров'я) є індекс людського розвитку (ІЛР). За цим показником Україна зайняла 84 місце серед 188 країн і територій, значення його становило 0,743. Порівняно з 2015 р., коли вона займала 81-ше місце, позиції нашої держави дещо погіршилися. Це відбулося здебільшого через зниження рівня життя населення. Так, за 1990-2015 рр., при незначному покращенні окремих індикаторів, що входять до ІЛР (наприклад, збільшення середньої кількості років навчання на 2,2 року), валовий національний дохід (ВНД) на одну особу населення знизився аж на 31,9% [18].

Загалом, залежно від значення ІЛР, країни класифікують за рівнем розвитку на: дуже високий, високий, середній і низький. Порівняння ІЛР за 2016 р. України з її країнами-сусідами та країнами, де є найбільше українських мігрантів, показує, що наша держава перебуває на передостанньому місці серед п'ятнадцяти взятих для аналізу країн. Зокрема, більшість цих країн мають дуже високий рівень розвитку, Україна і Білорусь – високий і лише Молдова (яка перебуває на останньому місці) – середній (рис. 5).

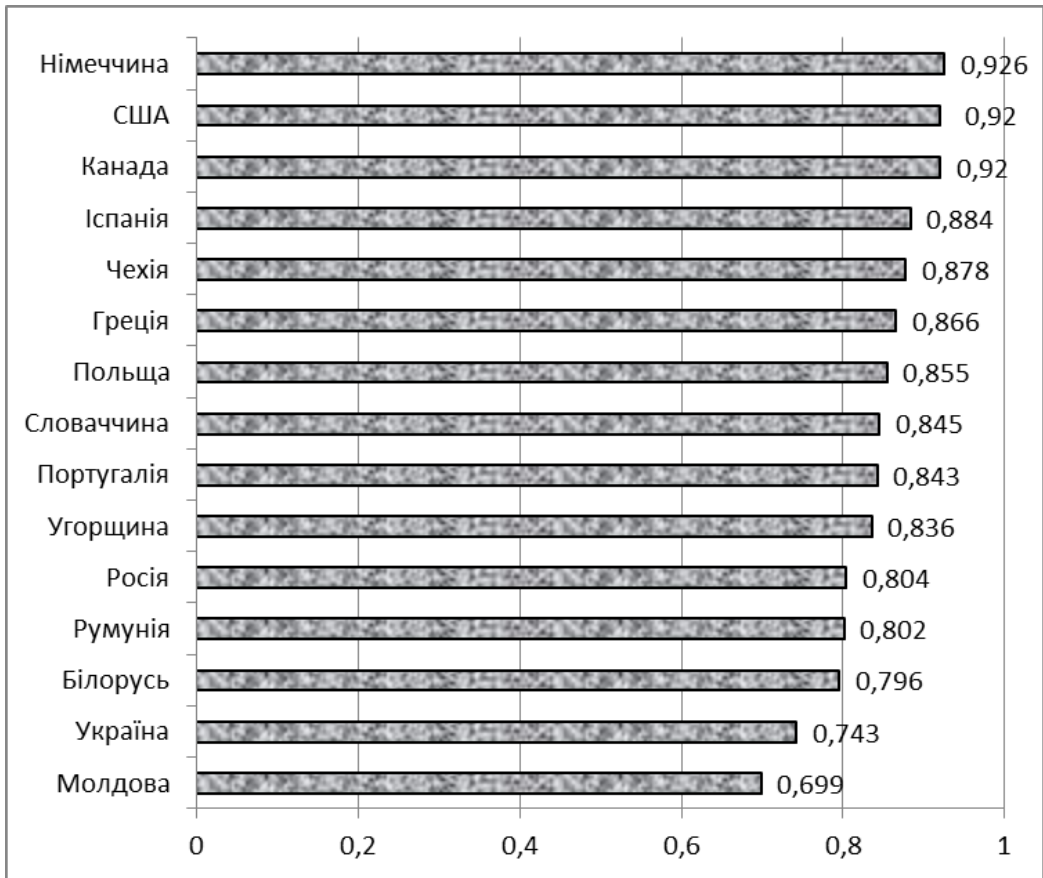

Рис. 5. Індекс людського розвитку в окремих країнах, 2016 р.

Складено автором на основі [19].

Серед глобальних факторів, які суттєво впливають на міграційну ситуацію України важливе значення має міграційна ситуація у світі та у Європейському Союзі зокрема. Тут слід зазначити, що останніми роками Європа переживає нову міграційну кризу. Це пов'язано із загостренням ситуації в окремих африканських країнах і на Близькому Сході, у зв'язку з чим з 2010 р. значною мірою почала зростати кількість шукачів притулку. Станом на початок 2016 р. чисельність осіб, які вимушено покинули свої домівки через переслідування, конфлікти, насильство чи порушення прав людини, у світі сягнула 65,3 млн (з яких 40,8 млн – внутрішньо переміщені особи) [20, с. 2]. Фахівці зазначають, що станом на середину вересня 2015 р. число мігрантів було найбільшим в історії людства [21]. Отже, з 2015 р. Європу охопила найбільша міграційна криза з часів Другої світової війни. Якщо у 2007 р. на отримання політичного притулку до країн-членів ЄС було подано 225 тис. заяв, то у 2016 р. – аж 1,3 млн заяв [22]. За даними ООН, понад половину біженців світу є вихідцями лише з трьох країн: Сирія, Афганістан і Сомалі. Основними країнами надання притулку стали: Туреччина (2,5 млн біженців), Пакистан (1,6 млн), Ліван (1,1 млн), Іран (979,4 тис.), Ефіопія (736,1 тис.) і Йорданія (664,1 тис.) [20, с. 3]. У межах ЄС головними країнами надання притулку є: Німеччина, Швеція, Італія, Франція та Угорщина, у яких було зареєстровано більшість усіх заявок (91%) [23]. Загалом аналіз розподілу біженців за регіонами

світу за всі роки показує, що найбільшу їх кількість приймає Африка і Близький Схід (7,1 млн). Удвічі менше цієї категорії осіб зареєстровано в Азії й Океанії (3,8 млн) та Європі (3,5 млн), і найменше – в Америці (0,75 млн) [23].

Реакцією на міграційну кризу стало те, що 8 країн-членів ЄС скористалися правом відновлення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах європейської зони. Це дозволило покращити облік мігрантів і певною мірою полегшило управління міграційними потоками. Зокрема, було здійснено спробу впровадження політики переміщення, що передбачало квотний принцип розподілу біженців між країнами-членами ЄС. Однак реалізацію цієї політики загальмувала відмова Угорщини та Великобританії приймати біженців. Крім того, окремі країни (наприклад, Польща, Франція, Чехія, Словаччина) теж вимагають додаткових консультацій, запровадження ширшого переліку показників, на яких ґрунтується формування квот. Таким чином, хоч мігранти створюють значне фінансове та соціальне навантаження на країни-реципієнти, та все ж основною проблемою тут є не сам факт їх прибуття, а відсутність єдиної політики ЄС, однакості країн-членів у вирішенні проблем розселення та адаптації біженців у приймаючих соціумах.

Окрім цього, на сьогодні існує важлива проблема міграції до Європи вихідців з країн третього світу, яка часто має нелегальний характер. Такі мігранти становлять певну групу «ризик» в умовах здійснених і можливих терактів (Мадрид у березні 2004 р., Лондон у липні 2005 р., Париж у листопаді 2015 р., Брюссель у березні 2016 р., Манчестер у травні 2017 р., Лондон у червні 2017 р. тощо).

Для ЄС актуальною залишається проблема надмірного притягування мігрантів у групу країн ЄС-15, зокрема з Естонії, Литви, Латвії, Польщі, Угорщини і Словенії. Найбільшою мірою потерпає в цьому плані Великобританія. Для нових членів спільноти асоціація посилює міграційні процеси, свідченням чого стало зростання грошових переказів. З результатів аналізу офіційно зареєстрованих грошових переказів мігрантів з країн Балтії, представлених у дослідженні Ю. Курунової, можна побачити збільшення цих потоків після вступу Латвії, Литви й Естонії до ЄС 2004 р.: для всіх трьох країн в період з 2004 по 2007 роки спостерігалось збільшення обсягів грошових переказів, особливо для Литви, з якої виїжджає більша кількість мігрантів [24, с. 68]. У результаті, у країнах Балтії відбулось зниження рівня безробіття і зростання реальної заробітної плати внаслідок еміграції населення; на мікроекономічному рівні позитивною тенденцією стало поліпшення менеджменту, умов праці і збільшення інвестицій у людський капітал унаслідок дефіциту робочої сили на ринку праці [24, с. 70]. Таким чином, нові асоційовані члени отримали поштовх для розвитку в умовах відкритості міграційного простору та можливостей перерозподілу людських ресурсів згідно з особистісними потребами і кон'юнктурними особливостями ринків (освітніх, праці). Водночас проблема нерівномірного перерозподілу людських ресурсів залишається актуальною для європейських країн, змушуючи їх проводити селективну міграційну політику, компенсуючи дефіцит власного трудового потенціалу через імміграцію з «прийнятних» суспільств. Україна, безумовно, належить до кола таких країн. Адже, на відміну від осіб азійського чи африканського походження, українці за своїми соціокультурними, ментальними якостями є близькими до представників європейських соціумів, що значною мірою полегшує їх інтеграцію та асиміляцію.

Отже, на сьогодні рівень оплати праці в Україні є найнижчим, порівняно з сусідніми та іншими країнами, а безробіття – одним з найвищих. Така ситуація у поєднанні з лібералізацією візового режиму з країнами-членами ЄС та відповідною

міграційною політикою деяких держав (наприклад, Польщі, Угорщини) сприяє еміграції економічно активного населення з України. Тому вимогою сьогодення є підвищення рівня доходів населення та зниження рівня безробіття й покращення можливостей працевлаштування на національному ринку праці. Ці два основні фактори здатні запобігти вимиванню найбільш цінного людського потенціалу за межі країни. Перспективою подальших досліджень з цієї проблематики стане розробка конкретних пропозицій щодо вдосконалення системи оплати праці в Україні (що є основою грошових доходів населення) та механізмів створення нових робочих місць.

Список використаних джерел

1. Скільки українців живе та працює за кордоном – МЗС. – Режим доступу : <https://ukr.media/ukrain/266250/>
2. Населення України. Трудова еміграція в Україні / Ред. кол. : Е. М. Лібанова (відп. ред.), О. В. Позняк, О. А. Малиновська. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.
3. Малиновська О. Щодо нагальних проблем удосконалення міграційної політики держави / О. Малиновська. – 2010. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/357/>
4. Позняк О. В. Проблеми формування міграційної політики України в сучасних умовах / О. В. Позняк // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – №1. – С. 20-28.
5. Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації : монографія / наук. ред. У. Я. Садова ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2011. – 528 с.
6. Марчук А. В. Причини та основні мотиви міграції робочої сили в світі та Україні / А. В. Марчук ; WEB-ресурс НПК «CONSTANTA». – 29.06.2011. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110629/1_marchuk.php
7. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році / Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zepd_17_u.htm
8. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) / Національний Банк України. – 2017. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search/form/period>
9. Темпи зростання / зниження номінальної та реальної заробітної плати / Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/gdn/tznr/tznr_u/tznr_u_bez.htm
10. Купівельна спроможність українців все більше падає / АНТИКОР – національний антикорупційний портал. – 27.10.2015. – Режим доступу : https://antikor.com.ua/articles/70185-kupiveljna_spromohnistj_ukrajintiv_vse_biljshe_padaje
11. Purchasing power on the rise in central and eastern European countries / GfK press release. – November 25, 2016. – Режим доступу : https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/country_one_pager/GR/documents/20161125_PR_GfK-Purchasing-Power-Europe_Greece_2016-English.pdf
12. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2017 року). Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 77 с.
13. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів. Архів за 2008-2016 роки / Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_sdrd_zb.htm
14. List of minimum wages by country / Wikipedia. – 2017. – Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_minimum_wages_by_country
15. Регіони України за 2015 рік : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – Ч. 1. – 299 с.
16. Зареєстроване безробіття населення за регіонами. Архів за 2003-2016 роки / Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/gr/gr_reg/reg_u/arh_zbn_u.htm
17. Показники світового розвитку. Праця та соціальний захист. Безробіття. Дані Світового банку / Public Data of Google. – 18.09.2017. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_
18. Чела Б. Індекс людського розвитку : Україна падає, що робити / Б. Чела ; Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. – 13.04.2017. – Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/ourperspective/ourperspectivearticles/2017/04/13/-html>
19. Список країн за Індексом людського розвитку / Вікіпедія. – 29.10.2017. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_ІЛР
20. Global trends. Forced displacement in 2015 / The UN Refugee Agency. – 2016. – 68 p.

21. Європейська міграційна криза / Вікіпедія. – 10.2017. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_міграційна_криза
22. Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex. Annual aggregated data (rounded) / EUROSTAT. – 2016. – Retrieved from http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en
23. Солодько А. Міграційна криза в ЄС : статистика та аналіз політики / А. Солодько, А. Фігісова; Аналітичний центр CEDOS. – 04.03.2016. – Режим доступу : <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>
24. Курунова Ю. О. Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн (на прикладі міграційних потоків між ЄС і Україною): дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 – Світове господарство і міжнародні економічні відносини / Ю. О. Курунова ; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2015. – 216 с.

References

1. Skil'ky ukrayintsiv zhyve ta pratsyuje za kordonom – MZS. (2016). [How many Ukrainians live and work abroad – MFA of Ukraine]. Retrieved from <https://ukr.media/ukrain/266250/> [in Ukrainian].
2. Libanova, E. M. (Ed.), Poznyak, O. V., & Malynovska, O. A. (2010). *Naselennya Ukrainy. Trudova emihratsiya v Ukraini* [The population of Ukraine. Labor emigration in Ukraine]. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
3. Malynovska, O. (2010). Shchodo nahal'nykh problem udoskonalennya mihratsiynoyi polityky derzhavy [About urgent problems of improvement of the migration policy of the state]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/357/> [in Ukrainian].
4. Poznyak, O. V. (2009). Problemy formuvannya mihratsiynoyi polityky Ukrainy v suchasnykh umovakh [The problems of formation of the migration policy of Ukraine in modern conditions]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 1, 20-28. [in Ukrainian].
5. Sadova, U. Y. (Ed.). (2011). *Rehional'na mihratsiyna polityka ta mekhanizmy yiyi realizatsiyi* [Regional Migration Policy and Mechanisms for its Implementation]. Lviv: Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Marchuk, A. V. (2011, June 29). Prychyny ta osnovni motyvy mihratsiyyi robochoyi syly v sviti ta Ukraini [Causes and main motives of labor migration in the world and Ukraine]. WEB-resource of NPC «CONSTANTA». Retrieved from http://www.confcontact.com/20110629/1_marchuk.php [in Ukrainian].
7. State Statistics Service of Ukraine (2017). Seredn'omisyachna zarobitna plata za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti za period z pochatku roku u 2017 rotsi [Average monthly salary by types of economic activity since the beginning of the year in 2017]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/Zarp_ek_p/zedp_17_u.htm [in Ukrainian].
8. National Bank of Ukraine (2017). Ofitsiynyy kurs hryvni shchodo inozemnykh valyut (seredniy za period) [Official exchange rate of hryvnia against foreign currencies (average for the period)]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search/form/period> [in Ukrainian].
9. State Statistics Service of Ukraine (2017). Tempy zrostannya/znyzhennya nominal'noyi ta real'noyi zarobitnoyi platy [Rate of growth/decrease of nominal and real wages]. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/gdn/tznr/tznr_u/tznr_u_bez.htm [in Ukrainian].
10. National anti-corruption portal ANTIKOR (2015, October 27). Kupivel'na spromozhnist' ukrayintsiv vse bil'she padaje. [The purchasing power of Ukrainians is falling more and more]. Retrieved from https://antikor.com.ua/articles/70185-kupivel'na_spromozhnist'_ukrajintsiv_vse_bil'she_padaje [in Ukrainian].
11. GfK press release (2016, November 25). Purchasing power on the rise in central and eastern European countries. Retrieved from https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/country_one_pager/GR/documents/20161125_PR_GfK-Purchasing-Power-Europe-Greece_2016-English.pdf
12. State Statistics Service of Ukraine (2017). Samoostinka domohospodarstvamy Ukrainy rivnya svoiykh dokhodiv (za danymy vybirkovoho opytuvannya domohospodarstv u sichni 2017 roku) [Self-assessment by households of Ukraine of their income level (according to a sample household survey in January 2017)]. Kyiv. [in Ukrainian].
13. State Statistics Service of Ukraine (2017). Samoostinka domohospodarstvamy Ukrainy rivnya svoiykh dokhodiv. Arkhiv za 2008-2016 roky [Self-assessment by households of Ukraine of their income level. Archive for 2008-2016]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
14. Wikipedia (2017). List of minimum wages by country. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_minimum_wages_by_country
15. State Statistics Service of Ukraine (2016). *Rehiony Ukrainy. 2015 rik* [Regions of Ukraine 2015] (Statistical publication). P. 1. Kyiv. [in Ukrainian].
16. State Statistics Service of Ukraine (2017). Zareyestrovane bezrobittya naselennya za rehionamy. Arkhiv za 2003-2016 roky [Registered unemployment by region. Archive for 2003-2016]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/rp/reg/reg_u/arh_zbn_u.htm [in Ukrainian].

17. Public Data of Google (2017, September 18). Pokaznyky svitovoho rozvytku. Pratsya ta sotsial'nyy zakhyst. Bezrobittya. Dani Svitovoho banku [Indicators of world development. Labor and social protection. Unemployment. World Bank Data]. Retrieved from https://www.google.com.ua/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_
18. Chela B. (2017, April 13). Indeks lyuds'koho rozvytku: Ukrayina padaye, shcho robyty [Human Development Index: Ukraine falls, what to do]. United Nations Development Program. Retrieved from <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/ourperspective/ourperspectivearticles/2017/04/13/-html> [in Ukrainian].
19. Uk.Wikipedia (2017, October 29). Spysok krayin za Indeksom lyuds'koho rozvytku [List of countries by the Human Development Index]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_IIP [in Ukrainian].
20. The UN Refugee Agency (2016). Global trends. Forced displacement in 2015.
21. Uk.Wikipedia (2017, October). Yevropeiska mihratsiina kryza [European Migration Crisis]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_міграційна_криза [in Ukrainian].
22. EUROSTAT (2016). Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded). Retrieved from http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en
23. Solodko, A., & Fitisova, A. (2016, March 4). Migrantsiina kryza v YeS: statystyka ta analiz polityky [EU Migration Crisis: Statistics and Policy Analysis]. CEDOS Analytical Center. Retrieved from <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/migrantsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky> [in Ukrainian].
24. Kurunova, Yu. O. (2015). Mizhnarodna mihratsiia robochoi syly yak chynnyk ekonomichnoho rozvytku krain (na prykladi mihratsiinykh potokiv mizh YeS i Ukrainoiu) [International labor migration as a factor of economic development of countries (on the example of migration flows between the EU and Ukraine)] (Ph.D. in Econ. Dissertation, Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa, Ukraine). [in Ukrainian].

Ryndzak O. T., Makhoniuk O. V. The main factors of external migration of the Ukraine's population.

Intensification of emigration, deepening of the demographic and socioeconomic crisis actualize the need for applying adequate mechanisms of the state migration and socio-economic policy to slow down the pace of mass departure of population from Ukraine. This requires research and analysis of the main factors of external migration in order to regulate them.

The article is devoted to analysis of the main factors of Ukraine's population external migration. In particular, the following issues were analyzed: the dynamics of the average monthly nominal wages in Ukraine per one full-time employee (2002-2016 years) in hryvnia and dollar equivalents; the minimum wage in Ukraine in comparison with neighboring countries and the most attractive countries for Ukrainian migrants. If the level of wages in hryvnia is growing rapidly, then it falls in dollar terms, especially in 2014-2015 years. Totally, in spite of wages increasing the general level of households income is decreasing (according to their self-assessment) and the deterioration of purchasing power of the population takes place. During the last period Ukraine has the highest unemployment rate in comparison with neighboring countries. At the same time, our country occupies almost the last place (before Moldova) in the list of human development index of some countries (neighboring countries and countries which are the most often visited by Ukrainian migrants). Thus, low wages and high level of unemployment are the main factors that «push» Ukrainian citizens to neighboring countries. Liberalization of the visa regime with EU countries as well as migration, education and other kinds of policies of some countries (for example, the repatriation of persons of Polish origin, the creation of favorable conditions for the training of foreign students in Poland, Germany, Hungary, etc.) only intensify the existing emigration trends in Ukraine. In order to prevent the mass emigration of the Ukraine's population, it is necessary to reform the wage system in the direction of increasing its level and improve the conditions of employment on the national labor market.

Keywords: migration factors, wages, unemployment, human development index, migration policy.

Риндзак Ольга Тадеївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: olichkar@yahoo.com).

Ryndzak Olha Tadeyivna – Ph.D. (Econ.), Senior Researcher of the Department of social and humanitarian development of the region of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Махонюк Олександр Володимирович – провідний інженер відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: m_sasha2007@ukr.net).

Makhoniyuk Oleksandr Volodymyrovych – Leading Engineer of the Department of social and humanitarian development of the region of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 20.10.2017 р.